

Zuid-Afrika revisited

Door Peter Knippels

In 2000 bezocht ik voor het eerst en naar ik toen dacht ook direct voor het laatst, Zuid-Afrika. Het was fantastisch om allerlei bolgewassen in hun natuurlijke omgeving te zien. In augustus/september 2003 kreeg ik de mogelijkheid voor een tweede bezoek aan dit land. Bestemming was deze keer onder andere het symposium, dat de IBSA (the Indigenous Bulb Association of South Africa) vlakbij Worcester in West-Kaap organiseerde.

IBSA richt zich met name op het beschermen van Zuid-Afrikaanse bloembollen onder het motto 'conservation through cultivation', oftewel natuurbeheer mede door het kweken en zo in stand houden van bedreigde soorten. IBSA heeft zo'n

deelnemer uit Nederland. De interesse en achtergrond van een groot aantal deelnemers was commerciële bolproductie. Tijdens de eerste twee dagen werden 15 lezingen gehouden. Deze lezingen werden niet door de eersten de besten gegeven. Zo was daar Dave Lehmler uit Texas, die vertelde over het kruisen van *Crinum*s. Deidre Snijman en Ernst van Jaarsveld, beiden werkzaam bij de National Botanical Institute in Kaapstad, richtten zich meer op bolgewassen in de natuur. Er waren twee typen verhalen: enerzijds natuurbeheer en anderzijds het kweken en kruisen. De natuurbeheerverhalen gingen onder meer over het Kaap-Schiereiland en het vegetatietype 'renosterveld'. Het Kaap-Schiereiland is sinds enkele jaren een nationaal natuurreservaat. Ondanks de aanwezigheid van ran-

Het verzamelen voor medicinaal gebruik schijnt meer en meer plaats te vinden op een grootschalig, crimineel niveau. De verzamelde bollen vinden met name hun weg in de provincie Oost-Kaap. Op het Kaap schiereiland gaat het om het verdwijnen van soorten, bij het renosterveld gaat het om een vegetatietype met allerlei verschillende planten, dat in zijn voortbestaan wordt bedreigd. Als dit vegetatietype verdwijnt, zullen diverse bolgewassen verdwijnen. De algemene opvatting van de aanwezigen was, dat projecten en initiatieven de teloorgang niet kunnen stoppen. Er was ook positief nieuws. De laatste jaren bestaat er meer interesse voor de plantengroei op steile hellingen en in afgronden, de zogenaamde cliff hangers. Deze belangstelling heeft geleid tot het ontdekken van nieuwe

Lapeirousia pyramidalis

Boophone disticha

390 leden, met name liefhebbers en in mindere mate commerciële kwekers.

Het symposium besloeg vijf dagen: twee dagen lezingen en vervolgens drie dagen veldbezoeken. Zo'n 90 mensen namen deel aan het symposium, uit Zuid-Afrika, Australië, Nieuw-Zeeland, Engeland, Verenigde Staten, Tjechië, Frankrijk en één

gers en dat er wet- en regelgeving is ter bescherming van vegetatietypen en planten en ter voorkoming van wildroof, wordt het gebied bedreigd door de continu oprukkende verstedelijking of in ieder geval de dreiging ervan en door het uit het wild roven van allerlei planten. Dit laatste gebeurt door 'plantenverzamelaars' en ten behoeve van het gebruik als natuurlijke medicijnen.

soorten. Eén daarvan is de recent beschreven *Clivia mirabilis*. Deze nieuwe soort heeft een afwijkende groeiplaats, namelijk de Oorlogskloofpas in de westelijk gelegen provincie Noord-Kaap, terwijl de andere vier beschreven soorten hun habitat hebben in het noordoosten van Zuid-Afrika, wat een zomerregengebied is. De spreker, John Rourke, voorzag een mooie toe-

komst voor de nieuwe *Clivia* met name als kruisingspartner voor de andere soorten voor het verkrijgen van nieuwe *Clivia* variëteiten. Dit was ook de rode draad in het verhaal van Dave Lehmler. Dave verzamelt *Crinum*s om ze vervolgens te kruisen, steeds op zoek naar iets moois. Hij heeft in de afgelopen jaren al verschillende variëteiten op de markt gebracht en er schijnt meer aan te komen.

In de twee weken voorafgaand aan het symposium was er eindelijk een regenfront over de Kaap getrokken en had het geregend. In de (winter) maanden er aan voorafgaand had het nauwelijks geregend. Langs de westkust had het nauwelijks tot niet geregend. Dit beloofde weinig goeds voor de bloei van de wintergroeiende en winterbloeiende bolgewassen. In Nieuwoudtville had het niet geregend en verwacht men dit jaar géén bloeiende bolgewassen.

Eén van de veldbezoeken was aan een terrein gelegen aan de Breede Rivier vlakbij Swellendam. Het terrein heeft een renosterveld vegetatie en wordt extensief begraaasd door koeien. Op het zeer uitgestrekte veld blijken diverse bolgewassen te bloeien en te groeien, ook nog in redelijke aantallen. De meeste bloeiende bolgewassen zijn Iridaceae: *Gladiolus*, *Ixia*, *Watsonia*, *Moraea*, *Lapei-*

Bulbine mesembryanthemoides

rousia, *Romulea*, *Hesperantha* en *Geissorhiza*. Klein, maar opvallend, is *Lapeirousia pyramidalis*. Deze wit tot roze bloeiende plant is ongeveer vijf à zeven centimeter hoog. Iets groter is *Babiana petula*. Er lijkt enige opwinding te ontstaan als enkele mensen een bloeiende plant van *Watsonia aletroides* zien. Echt spectaculair zijn de bloemen niet, wel mooi: buisvormig en roze tot rood van kleur. In de categorie subtiel hoort zeker *Moraea fergusoniae*. Net als vele andere *Moraea* soorten maakt dit soort één lang, bijna rond blad. Er bloeien ook vertegenwoordigers van andere families: *Lachenalia orchioides* en verschillende albuca's. Ook alleen bladeren kunnen mooi zijn: *Nerine humilis*, *Haemanthus sanguineus*, *Crossyne gutata*, *Eriospermum*'s en *Freesia caryophyllacea*. Deze freesia heeft een aparte groeiwijze, de bladeren liggen namelijk plat op de grond. Op deze wijze beschermt de plant zich tegen het gevaar, dat hij door de ene of andere herbivoor wordt opgegeten. Er ontstaat echte opwinding als iemand op één van de helingen een solitair groeiende *Boophone disticha* ziet. Wat ook zeer de moeite waard is, is te kijken, wat er tussen de rotsen en in rotsspelen groeit. Je moet er stil voor gaan staan en dan wachten tot je oog ergens op valt. Dan blijkt er het één en ander te groeien in de rotsspelen: *Ornithogalum juncifolium*, *Bulbine mesembryanthemoides*, een *Drimia* en een *Pelargonium* soort. Van de *Bulbine* zie je alleen de bovenkant van de bladeren. Deze bovenzijde is niet gewoon groen, maar meer doorzichtig, als dof glas. Een dergelijke bovenkant wordt een venster genoemd.

Wat ook de moeite waard is, is gewoon langs de kant van de weg stoppen en dan kijken wat er allemaal in de berm groeit en bloeit. Zo zie je verschillende gladiolen in bloei: de rood bloeiende *Gladiolus*

Watsonia aletroides

abbreviatus, de geelgearsde *G. liliaceus* en *G. scullyi*. Overal lijkt *Lachenalia orchioides* te groeien en te bloeien, maar ook albuca's zijn algemeen. Eén *Albuca* vond ik wel erg mooi: een groot aantal mosgroene, spiraalvormige bladeren, die zo'n drie centimeter hoog waren. De bloeiwijze torent er boven uit. Helaas zijn de bloemen ietwat saai: diverse tinten groen. Op één plek langs de R43, tussen Villiersdorp en Worcester staan in een bocht van de weg een kleine honderd bloeiende *Watsonia aletroides* planten. Ook voor de Zuid-Afrikaanse IBSA-leden is dit bijzonder. Een plant, die je eerder ruikt dan ziet, is *Tulbaghia capensis*. De bloemen van dit soort zijn buisvormig, bruin van kleur, klein en dus weinig opvallend. Er is één groot nadeel aan deze bermstops. De bermen zijn bezaaid met gebroken glas. Dit zie je overal. Ook zie je bij dorpen en steden overal plastic in het land, in de struiken en bomen en in afasteringen. Dit plastic wordt door de Zuid-Afrikanen wel gekscherend de nationale bloem genoemd.